

терминологической области “Международное частное право”): дис. на соискание ученой степ. канд. филол. наук: спец. 10.02.19 “Теория языка” / Лилия Викторовна Колесникова. – Ставрополь, 2007. – 166 с.; **11. Макаров М.Л.** Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с.; **12. Махортова Т.Ю.** Лингвопрагматический потенциал PR-жанра в пространстве банковского дискурса: на материале немецкоязычных банковских проспектов: дис. на соискание ученой степ. канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Татьяна Юрьевна Махортова. – Волгоград, 2007. – 190 с.; **13. Мишанкина Н.А.** Лингвокогнитивное моделирование научного дискурса: автореф. дис. на соискание ученой степ. доктора филол. наук: спец. 10.02.02 “Русский язык, ”10.02.19 “Теория языка” / Наталья Александровна Мишанкина. – Томск, 2010. – 46 с.; **14. Муzychук Т.Л.** Русский невербальный дискурс в языковой системе и речевой деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степ. доктора филол. наук: спец. 10.02.01 “Русский язык” / Татьяна Леонидовна Муzychук. – М., 2010. – 41 с.; **15. Тюрина С.Ю.** Дискурс как объект лингвистического исследования [Электронный ресурс] / С.Ю. Тюрина // Владимирский филиал Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова: [сайт]. – Владимир, 2008. – Режим доступа: <http://www.vfn.glu.wladimir.ru/files/netmag/v3/ar11.doc>; **16. Хабермас Ю.** Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації / Ю.Хабермас // Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84–90; **17. Чернявская В.Е.** Дискурс власти и власть дискурса / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М.: Флинта : Наука, 2006. – 136 с.

Курченко Л.М. (Київ, Україна)

Компаративний гендерний аналіз звертання до жінки на матеріалі сучасного українського та німецького мовленнєвого етикету

В рамках компаративного гендерологічного підходу в статті аналізуються існуючі в сучасному діловому етикеті України та Німеччини форми звертання до жінки. В українському офіційному дискурсі виявлена дистрибутивна недостатність або відсутність фемінінних відповідників назв деяких звань і престижних посад, які фактично можуть обіймати жінки. У Німеччині цю проблему вирішено, в т.ч. шляхом втручання держави у процеси мовного нормування.

Ключові слова: гендер, мовленнєвий етикет, звертання, офіційний дискурс, німецька мова, компаративний.

В рамках компаративного гендерологічного походу в статті аналізуються существующие в современном деловом этикете Украины и Германии формы обращения к женщине. В украинском официальном дискурсе установлена дистрибутивная недостаточность либо отсутствие фемининных соответствий некоторых званий и названий престижных должностей, которые фактически могут занимать женщины. В Германии эта проблема решена, в т.ч. путем вмешательства государства в процессы языкового нормирования.

Ключевые слова: гендер, речевой етикет, обрацение, официальный дискурс, немецкий язык, компаративный.

Forms of addressing a woman in Ukrainian and German contemporary business etiquette were analysed in the article in the framework of comparative approach to gender studies. In the Ukrainian official discourse, we observed a distributive deficit or absence of feminine nominations for titles and prestigious positions, which in real life can be attributed to a woman. This problem has been solved in Germany, i.a. via interference of governmental institutions into language standardizing.

Key words: *gender, conversational etiquette, addressing, official discourse, German, comparative.*

Починаючи з 70-х років минулого сторіччя світова гуманітарна наука розвивається магістральним шляхом міждисциплінарності, міжкультурності та антропоцентричності. До нових наук, спрямованих на пізнання людини, відноситься гендерологія, що вивчає взаємозв'язок біологічної статі людини з її культурною ідентичністю, соціальним статусом, психічними особливостями та поведінкою – зокрема, мовленнєвою. На цей час гендерологія (gender studies) чітко сформувалася як наукова галузь у США та Західній Європі; починаючи з середини 1970-х років вона входить до числа навчальних дисциплін тамтешніх університетських програм. За інформацією президента Інституту ліберального суспільства О.Кисельової, гендерні студії викладають і в українських університетах: Києво-Могилянській академії, Київському політехнічному, Харківському, Чернівецькому, Херсонському, Одеському тощо [8, 12]. Досить активно вивчаються гендерні аспекти лінгвістики, хоча тут українська наука йде здебільшого у фарватері американської. Напрямок одномовних гендерних досліджень було детально розглянуто у наших попередніх статтях [5], [6]. Проте як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістичній гендерології спостерігається відчутний дефіцит контрастивних студій, особливо якщо розглядати мовні пари, що не включають англійську мову. Загалом на теренах СНД «суспільна і політична реальність наразі випереджає осмислення проблеми гендера. Існує нагальна потреба створення теоретичної бази і методологічного фундаменту вивчення гендера, що стосується не лише теорії лінгвістики, але й теорії перекладу, де гендерна специфіка до цього часу практично не враховувалася» [1,4]. Ця стаття покликана частково заповнити прогалину в теоретичному осмисленні як національних гендерних особливостей мовленнєвого етикету, так і їхніх когнітивних причин та наслідків у плані ролі, *приписуваної* жінці в соціумі. Дослідження виконано на матеріалі звертання до жінки, регламентованого правилами етикету, в сучасному офіційному дискурсі України та ФРН.

Беручи до уваги різноманітність напрямків у рамках гендерології, вважаємо за необхідне спочатку визначитися з термінологією. Отже, в нашому розумінні, **гендер** – це соціальна стать члена суспільства на противагу біологічній статі людини. Гендер є *ментальний концепт* жінки або чоловіка, що існує в конкретній людській спільноті в конкретний історичний момент. В свою чергу, концепт – це «деяка динамічна ... сукупність *суб'єктивних* уявлень про дійсність, що набуває цілісності у

мові в контакт з діючими в культурному контексті смислопороджуючими системами втілення, розуміння та інтерпретації цих уявлень» [3].

Гендер являє собою «соціокультурний конструкт» (М.Д.Городникова), тобто *комплекс пануючих у даному суспільстві уявлень*, ціннісних установок, оцінок і очікувань щодо статусу, поведінки та соціальних ролей, яким, згідно суспільній думці, *мали б відповідати* чоловік або жінка. Як показав досвід західних країн, шляхом усвідомлення суб'єктивної сутності гендерних концептів та сенсифікації демократичного суспільства щодо необхідності збалансування як сутнісно-поняттєвих, так і формально-мовних маніфестацій категорій чоловічого та жіночого можна ефективно впливати на соціальні реалії і усувати елементи гендерної нерівності. Проілюструємо цей факт на прикладі розбіжностей української та німецької лінгвокультури в частині звертання до жінки в офіційному дискурсі.

Під **етикетом** (франц. Etiquette – ярлик, етикетка) ми розуміємо усталені норми поведінки і правила ввічливості в будь-якому товаристві, включаючи манери, одяг, форму привітань і звертань, або все те, що пов'язане з зовнішніми проявами ставлення до оточуючих. «**Мовленнєвий етикет** державного службовця – це мовні формули вітання, прощання, звертання, висловлення сумніву, підтвердження, згоди, незгоди тощо, які використовуються в управлінській сфері» [7, 1].

Мовленнєвий етикет цікавий з лінгвістичної точки зору тим, що він являє собою кодифіковану квінтесенцію діючих поведінкових і мовленнєвих стандартів, чутливе дзеркало для відображення елементів соціальної нерівності і важливий фактор впливу на комунікативну поведінку членів спільноти. Отже, діловий мовленнєвий етикет за означенням мусить на мовному рівні відобразити елементи соціальної гендерної нерівності, якщо вони справді існують. Порівняємо з гендерних позицій рекомендації щодо звертань в офіційному дискурсі, що їх дають офіційним особам українські та німецькі фахівці з мовленнєвого етикету.

Звертання – це слово або сполучення слів, що називає тих, до кого звертається комунікант. Звертання-індекси називають особу і виражають соціально-мовленнєвий статус співрозмовника: посадове становище, рід занять, учений ступінь, звання, ранг, сан, титул (*Олено Іванівно, Frau Dr. Schulze*). Звертання-регулятиви мають оцінний характер і регулюють взаємини між співрозмовниками відповідно до мовленнєво-етикетних стандартів і норм, узвичаєних у певному суспільстві (*доню, ей ти, пані, Ihre Exzellenz*). Не вступаючи в синтаксичні зв'язки з іншими словами в реченні, звертання має особливу інтонаційну оформленість і особливе комунікативне призначення – управління поведінкою адресата. Звертання створюють перехід між ідентифікуючою та предикативною номінаціями, перехід від об'єктивної семантики до семантики суб'єктивного типу. В залежності від гендерних характеристик учасників комунікації, ситуації спілкування та наміру адресанта у зверненнях домінують елементи заохочувальних, контактних, метакомунікативних або оцінно-модальних мовленнєвих дій

[2, 47]. Під час вибору звертання в конкретному мовленнєвому акті відбувається диференціація ознак адресата на базовому рівні категоризації: знайомий-незнайомий, чоловік-жінка, старший-молодший-рівний, соціально вище-нижче-дорівнює тощо [2, 44]. В етикеті ділового спілкування ця диференціація, як правило, має чіткі мовні відповідники. Проте, як виявило наше коротке дослідження, професійні рекомендації щодо офіційного мовленнєвого етикету в Україні виявляють ознаки патріархальності й андроцентризму. Так, автори рекомендацій зважають на гендерну симетрію звертання і часто вербалізують присутність жінки в дискурсі до тих пір, поки вони описують стандартні ситуації спілкування рівних за статусом осіб. Коли ж мова заходить про високостатусні соціальні позиції та ролі, можливість присутності жінки в дискурсі вербалізується вкрай рідко або ж прямує до нуля, а гендерна симетрія порушується.

Так, у навчально-методичному посібнику Чернігівського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади «Культура ділового мовлення: практичні рекомендації» [12] гендерна симетрія або нейтральність витримується, доки не називається високий статус особи, як-от: «Найпоширенішим звертанням є: *Шановний(на)* (ім'я та ім'я по батькові)! Використовується також: *Вельмишановний Олександрє Григоровичу! Високошановна Тетяно Андрійвно! Шановний пане...! (Шановна пані...! Шановні панове!) Вельмишановні колеги! Шановні добродіі!* В окремих випадках, якщо звертаємося до осіб, які мають значні заслуги перед державою, обіймають найвищі посади в країні тощо, допускаються інші звертання: *Вельмишановний(на)...! Глибокошановний(на)...! Високошановний(на)...! Високоповажний(на)...!*» [12, 5]; але як тільки мова заходить про конкретні високі посади та звання *посла, міністра, прокурора, професора*, наведені в посібнику приклади комбінуються лише з регулятивом чоловічого роду «пан», і жодного разу не кореспондують з регулятивом жіночого роду «пані», наприклад: «*Високодостойний пане Посол! Високодостойний пане Амбасадоре...!* У листі можна зазначити посаду адресата, його звання чи професію: *Високоповажний пане міністре! Вельмишановний пане професоре!* Вельмишановний *пане прокуроре!*» [4, 5].

Про невивадковість таких дистрибутивних гендерних властивостей звертання свідчить перелік зразків оформлення реквізитів адресата у службових листах, де спостерігаємо точно такий же розподіл: жіночі прізвища зустрічаються без зазначення посад та титулів (наприклад, *Інститут аграрної економіки, Довгополій О. Л.*), тоді як високі посади кореспондують виключно з чоловічими прізвищами (*Директорові Державного науково-дослідного центру ... Міценку О.З.; Ректорові Національної академії мистецтв проф. Григоренку Г.М.*) [4, 4].

Наступне джерело емпіричного матеріалу – інтернет-сторінка Київського міського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, де у статті про мовленнєвий етикет

державного службовця знаходимо такі настанови щодо звертання: «Зустрічаючись з колегами, з керівником, ми вітаємося... Вітання доповнюється звертанням, яке може містити ім'я або ім'я, по батькові. Разом із власними іменами використовуються загальні слова: іменники *пане, пані, панове; добродію, добродійко, добродії; громадо, спільноту, товариство*; рідше *громадянине, громадянко, громадяни; товаришу, товариши*; прикметники *шановний, вельмишановний, високоповажний*» [7]. Отже, доки йдеться про невелику соціальну дистанцію або рівних за статусом колег, принцип гендерної рівності, нейтральності та експліцитної присутності жінки дотримується – за виключенням наведення звертань-прикметників лише у формі чоловічого роду. Коли ж справа доходить до конкретного указання вищого соціального статусу, сама можливість звертання до жінки знов імпліцитно виключається, і маємо справу лише зі звертанням *пан*: «Коли ми звертаємося до вищих посадових осіб, потрібно використовувати такі мовні формули: до Президента - *Ваша Високодостойноте Пане Президенте*; до міністрів і послів - *Високодостойний пане Міністре; Високодостойний пане Амбасадоре* або *Високодостойний пане Посол*. Хоча ... доцільніше використовувати такі засоби мовленнєвого етикету у звертаннях: до Президента - *Ваша Високоповажносте Пане Президенте*; до міністрів і послів - *Високоповажний пане Міністре; Високоповажний пане Амбасадоре* або *Високоповажний пане Посол*» [7].

Тетяна Шинкаренко, описуючи в журналі Верховної Ради України «Віче» історію офіційно-ввічливого звертання «пан» в українському суспільстві, під час розгляду офіційних комунікативних ситуацій за участю високоstatusних комунікантів посилається виключно на варіанти звертання чоловічого роду. Наприклад: «Ім'я людини при слові пан рекомендують вживати лише тоді, коли співрозмовники приблизно одного віку і мають схоже соціальне становище. Звертатися до народного депутата України, представника наукових або мистецьких кіл *пане Ігоре* або *пане Олександр*, що можна почути від молодих журналістів з екранів телевізорів чи по радіо, нетактовно» [9, 23]. Або ж: «Звертаючись до офіційних осіб, які мають державний статус, військове звання, дипломатичний ранг, учений ступінь, у більшості країн імен не вживають. У разі офіційного титулування враховують: посадове становище (*пане президенте, пане президенте республіки* (Франція), *пане прем'єр-міністра, пане глава уряду* (Іспанія), *пане директоре, пане генеральний прокурор, пане консуле, пане депутате*); учений ступінь, звання (*пане професоре, пане докторе*); військове звання (*пане генерале, пане полковнику, пане офіцер*); ранг (*пане посол, пане посланнику*)» [9, 24]. Відповідне звертання до жінки «пані», незважаючи на те, що воно було б доречно у будь-якій із вищезазначених ситуацій, згадується в статті лише у чотирьох випадках. Два з них стосуються малознайомих людей і не мають відношення до високого статусу: «Звертання *пане, пані, панове* можуть використовуватися самостійно, зазвичай стосовно незнайомих людей» і

«Одночасне вживання імені й прізвища разом зі словом пан є доречним в офіційних ситуаціях (прошу до слова пана Івана Томенка), під час знайомства, в разі листування з незнайомими або малознайомими людьми, а також у привітаннях, вітальних адресах (високоповажна пані Оксано Стеценко)» [9, 24]. Два інших випадки стосуються правил офіційного спілкування лише в закордонних державах: «У деяких країнах (Німеччина, Англія, Італія) титул доктор дається всім, хто має університетську та медичну освіту... Як правило, у професійному середовищі при звертанні вживається офіційно присвоєне вчене звання: *пане* професоре, *пане* докторе. До *жінки-професіонала* прийнято звертатися відповідно до службового титулу: *пані* професор, *пані прем'єр-міністр*, *пані посол*, *пані доктор*» [9, 25]. Яскравий приклад гендерної асиметрії стосується французького етикету: «Усі глави дипломатичних представництв у всіх країнах титулюються відповідно до їхнього рангу: *посол*, *посланник*, *повірений* у справах. До дружини посла в деяких країнах (Франція) звертаються *пані дружина посла*». Загалом у статті на 39 згадувань звертання «пан» припадає 8 згадувань звертання «пані» (83%:17%), причому жіночий регулятив вживається лише в таких випадках: 1) ситуації щоденного спілкування з рівними за статусом колегами нижчого та середнього рангу; 2) вітальні адреси без посилання на статус; 3) комбінація «пані + вказання високого статусу» лише стосовно звертання до представниць іноземних держав; 4) гендерно асиметрична комбінація стосовно правил етикету Франції. Така диспропорція з одного боку відображає об'єктивну ситуацію недостатньої представленості жінки в офіційному дискурсі, а з іншого боку свідчить про недостатню сенсифікацію щодо гендерного фактора українського суспільства взагалі та нормотворців офіційного мовленнєвого етикету зокрема, адже в сучасному соціумі вже регулярно фігурують жінки – прем'єр-міністри, послы, депутати, доктори, професори, директори тощо, проте на всьому дослідженому масиві даних українськомовного етикету ми не зустріли **жодної (!)** згадки про них.

На відміну від України, у Німеччині на державному рівні провадиться політика гендерної рівності як одного із основоположних принципів демократії. На мовному рівні цей факт відображається передусім у діючих державних нормативних актах щодо документообігу державних установ і мови юридичних документів, а також в розроблених на їхній основі внутрішньофірмових інструкціях, редакційній політиці ЗМІ тощо. Так, § 6116 громадянського кодексу Німеччини передбачає рівне ставлення до жінок і чоловіків при оформленні оголошень про вакансії. В законодавчих актах і реєстрі офіційно зареєстрованих професій вказуються не лише чоловічі варіанти (які в Україні досі вважаються нейтральними), але й жіночі найменування професій, спеціальностей і посад. З 1977 р. діє Міжнародна конвенція про усунення всіх форм дискримінації жінок, яка після ратифікації Бундестагом у 1985 р. набула в Німеччині сили закону. Інструкція М-19 Федеральної адміністративної служби «Рівне мовне ставлення до жінок і чоловіків» зобов'язує враховувати гендерний аспект у

офіційному мовленні на території Німеччини. В основу документа покладено звіт «Маскулінна і фемінінна номінація осіб у юридичній мові» робочої групи Бундестагу з питань юридичної мови. «Закон про рівність жінок і чоловіків в органах управління і судах федерації» (2001) вимагає, щоб всі законодавчі акти й офіційна письмова документація були написані гендерно нейтральною мовою, а також передбачає лінгвістичну ревізію всіх існуючих законів з метою забезпечення гендерно нейтрального мовлення [5, 139]. Федеральне міністерство у справах сім'ї, громадян похилого віку, жінок та молоді опублікувало рекомендації з урахування гендерного фактора під час підготовки PR-заходів [10], де викладено методи запобігання домінування однієї статі над іншою: змістовна збалансованість (матеріали про жінок і про чоловіків, думки експертів-жінок і експертів-чоловіків тощо); виваженість у деталях і в загальному образі (тексти і зображення не повинні служити на користь існуючих статево-рольових кліше); відображення нових статевої ролей та ідентичностей (батько у відпустці по догляду за дитиною, жінка на керівному посту); наведення статистичних даних з розбивкою за статтю; уникнення подвійних оціночних стандартів (те, що вважається позитивним для чоловіка, не може бути представлене як негативне для жінки, і навпаки). Під час мовленнєвого оформлення слід уникати узагальнюючого чоловічого роду, замінюючи його симетричними формулюваннями (*Lehrerinnen und Lehrer, LehrerInnen*), гендерно нейтральними найменуваннями (*die Lehrenden, das Lehrpersonal*) або лексико-граматичними конструкціями, які взагалі не потребують зазначення особи (двочленний пасив, інфінітив та ін.). Узагальнюючі звертання слід замінювати диференційованими, адресованими як жінкам, так і чоловікам. Отже, у Німеччині починаючи з середини 80-х рр. на державному рівні впроваджується глибинний підхід до гендерного аспекту мови, що стимулює не лише вживання формотворчих мовних елементів жіночого роду в офіційному дискурсі, але й регулює гендерну чутливість усних і письмових офіційних повідомлень з точки зору їхнього змісту, апелюваності і навіть доступності носія інформації за ознакою статі. Позначення високоstatusних посад, функцій, звань і титулів жіночого роду міцно увійшли до офіційного лексику і, на відміну від української мови, не несуть жодних ознак відхилення від нейтрального стилю: *Bundeskanzlerin, Ministerpräsidentin, Ministerin, Staatssekretärin, Senatorin, Landrätin, Bürgermeisterin, Abgeordnete, Geschäftsleiterin, Direktorin, Botschafterin, Vorsteherin, Mentorin, Chefin, Professorin*. Слід відмітити, що в політичній сфері фемінізовані варіанти найменувань постів є повністю усталеними, і, приміром, до Ангели Меркель офіційні джерела інваріантно апелюють лише як до *Bundeskanzlerin*. В Україні ж за часів прем'єрства Юлії Тимошенко в журналістиці з'явилися стилістично досить спірні неологізми «прем'єрка», «прем'єр-міністерка», тоді як при звертанні вживався лише маскулінний варіант «прем'єр-міністр».

В академічному середовищі Німеччини при звертанні до жінки із вченим званням ще співіснують маскулінний і фемінінний варіанти: Doktor(in), Professor(in). Беручи до уваги особливості німецького менталітету, слід приділяти пильну увагу вживанню всіх титулів, звань і наукових ступенів адресата, адже німці більш уважно ставляться до оприлюднення своїх заслуг перед суспільством. В адресі слід перераховувати всі деталі вчених звань і наукових ступенів і повністю вказувати ім'я та прізвище (*Frau Dr. rer. nat. habil. Stefanie Meier, Frau Prof. Dr.-Ing. Dr. h.c. mult. Ingeborg Krämer*), при звертанні у листах прийнято наводити лише вчене звання та прізвище: *Sehr geehrte Frau Dr. Meier, Sehr geehrte Frau Professorin (Professor) Krämer*. На письмі титул Dr. наводиться у скороченій формі, а Professorin/Professor – у повній. За інформацією експерта з ділового етикету газети «Handelsblatt» Габріеле Шлегель, в усному спілкуванні з професурою ще досить часто зустрічається звертання «ваше превосходительство»: *Euer Magnifizenz (ч)/Eure Magnifika (ж)* [11].

Що стосується загального вживання регулятиву жіночого роду *Frau*, то він за останні сторіччя не виходив з широкого вжитку в Німеччині (в т.ч. в НДР) – на відміну від України радянської доби, де регулятив *пані* знаходився під ідеологічною забороною. В той же час стилістично нейтральне ще на початку ХХ ст. звертання до незаміжньої жінки *Fräulein (панно)* під тиском феміністичного руху 80-х рр. було цілком витіснене з нормативного мовлення як дискримінаційне: адже згідно канонам гендерної рівності те, що є несуттєвим для чоловіків, а саме врахування сімейного стану під час звертання, не може вважатися суттєвим і для жінок. Окрім того, існує чітка тенденція до витіснення з офіційного вжитку зменшувально-пестливих елементів композитів *-fräulein, -mädchen, -schwester*, які рекомендується замінювати нейтральними відповідниками (*Zimmermädchen* → *Reinigungskraft, Krankenschwester* → *Krankenpflegerin*).

З вищесказаного витікає, що завдяки зусиллям німецьких гендерологів суспільство ФРН вже перейшло від стадії теоретичного осмислення когнітивно-лінгвістичної маніфестації гендеру до стадії практичного врахування гендерного фактора в усіх сферах життя: від законодавства і політики до сімейно-побутових відносин, від міжнародного протоколу до манери спілкування студентів з викладачами. Цей досвід варто вивчати і наслідувати в інтересах демократизації українського суспільства, і саме українським лінгвісткам тут має належати ініціатива.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гендер как интрига познания / Под ред. А.В.Кириллина. – М.: Рудомино, 2000. – 103 с.;
2. *Городникова М.Д.* Гендерный аспект обращений как фактор речевого регулирования // Гендер как интрига познания / Под ред. А.В.Кириллина. – М.: Рудомино, 2000. – 103 с.;
3. *Зацепин К.А., Саморуков И.И.* Эпистемологический статус концепта // Словарь литературоведческих терминов / Ред. Руднев Ю.Б. – К., 2005. - <http://slovar.lib.ru>;
4. *Кириллина А.В.* Гендер: лингвистические аспекты. – М.,

1999. – 189 с; **5.** Культура ділового мовлення: практичні рекомендації : Навч.-метод. зб. / Уклад.: А. М. Сокулінський, М. Д. Верес, А. В. Подкур. – Чернівці : ЦППК, 2005. — 24 с.; **6.** Курченко Л.М. Гендерне нормування німецької мови // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 26. – Ч.2 – К.: КНУ, 2009. – С.137-140; **7.** Курченко Л.М. Сучасні зміни в офіційно-діловому стилі німецької мови під впливом гендерної політики // Науковий вісник КПІ. – 2008. – №3. – С.39-49; **8.** Мовленнєвий етикет державного службовця – К.: КМЦППК, 2010. – Режим доступу: <http://cpk.org.ua>; **9.** Пасова Т. Гендер – це свобода // Віче. – 2009. – №5. – С.11-15; **10.** Шинкаренко Т. Ваша Високоповажносте! або Скільки років слову "пан"? // Віче. – 2006. – №7. – С.22-25; **11.** Checkliste Gender Mainstreaming bei Maßnahmen der Presse-und Öffentlichkeitsarbeit. – Berlin: BMFSFJ, 2005 – 11 s.; **12.** Schlegel G. – <http://www.handelsblatt.com/karriere/die-korrekte-anrede-in-der-akademischen-welt>.

Малаш О.В. (Київ, Україна)

Метафоричне переосмислення понять у болгарських флорономенах із міфологічною семантикою

У статті проведено семантичний аналіз болгарських народних флорономенів, вмотивованих назвами міфічних персонажів та атрибутів. Визначено принципи метафоричного переосмислення понять при номінації об'єктів флори. Явище вторинної номінації у болгарських народних флорономенах розглянуто крізь призму традиційних міфорелігійних уявлень.

Ключові слова: болгарські народні флорономени, метафора, міф, міфічний персонаж, мотивація, мовна картина світу.

В статтє проведен семантический анализ болгарских народных флорономенов, мотивированных названиями мифических персонажей и атрибутов. Определены принципы метафорического переосмысления понятий при номинации объектов флоры. Явление вторичной номинации в болгарских народных флорономенах рассмотрено сквозь призму традиционных мифорелигиозных представлений.

Ключевые слова: болгарские народные флорономены, метафора, миф, мифический персонаж, мотивация, языковая картина мира.

The paper provides a semantic analysis of Bulgarian folk flora names motivated by mythical characters and attributes. Different principles of concepts metaphorical reconsideration are defined. The secondary nomination is treated through the traditional mythological and religious perceptions.

Key words: Bulgarian folk flora names, metaphor, myth, mythical character, motivational statement, linguistic world image.

Флорономени як частина мовної картини світу етносу віддавна привертають увагу дослідників. Для лінгвістів предметом зацікавлення є передусім вмотивованість фітонайменувань, особливості та принципи номінації рослин. Більшість назв є результатом метафоризації, продуктом вторинної номінації, тому особливий інтерес становлять причини переосмислення понять, джерела метафоризації, яка є відображенням